

LES CARTES VIATGERES DEL DANIEL BLANXART

Aquest any l'institut Daniel Blanxart celebra el desè aniversari de la seva correspondència solidària amb les Escoles de la comunitat “Primavera de l'Ixcàn” de la selva guatemalenca. Deu anys salvant obstacles, d'aquí i d'allà, per apropar històries i realitats, per treballar la diversitat a través de l'intercanvi

A la seu de l'USTEC·STEs aquesta tarda hi ha una xerrada informativa sobre les Delegacions i Brigades Solidàries per aquest estiu. Comparteixen aquest auditori de joves docents la Brigada Rubén Darío de la Casa de Nicaragua de Barcelona, que ve a presentar el seu projecte de capacitació pedagògica amb Nicaragua, i la Secretaria de Moviments Socials de l'USTEC que, juntament amb l'associació Entrepobles, col·laboren en un projecte d'agermanament amb Guatemala.

APROPANT LES DIFERÈNCIES

Nosaltres estem aquí convidats per la Llum Mascaray que, en nom de la Secretaria de Moviments Socials de l'USTEC i acompanyada per Fermin Rodrigo d'Entrepobles, explicarà l'intercanvi entre mestres de Catalunya i Guatemala que es porta a terme amb la Comunitat Primavera de l'Ixcàn. **La Llum també és mestra de castellà a l'IES Daniel Blanxart d'Olesa de Montserrat on, des del curs 2000-2001, es manté un intercanvi de correspondència amb les Escoles de “Primavera de l'Ixcàn”, a la selva guatemalenca.** La millor ambaixadora d'aquestes *Cartes Viatgeres*, però, és l'Estíbaliz, una ex-alumna del Daniel Blanxart que, tot i fer més de tres anys que va acabar els seus estudis, segueix formant part activa de la Comissió de Solidaritat del seu antic institut i participant en actes de difusió com aquesta xerrada informativa.

Malgrat que en acabar la xerrada són gairebé les nou de la nit, ni a l'Estíbaliz, ni a la Llum ni al Fermin els fa cap mandra asseure's en un bar de la cantonada per parlar-nos una mica més de les *Cartes Viatgeres*. **Quan l'Estíbaliz va sentir parlar per primera vegada de les Comunitats de Població en Resistència de la selva guatemalenca devia tenir 12 o 13 anys. No ha de ser fàcil amb aquesta edat provar d'entendre un conflicte armat com el que va obligar a bona part de la població indígena de Guatemala a buscar refugi a les zones selvàtiques del país.** Fugien del genocidi persistent que van cometre amb total impunitat les dictadures militars guatemalenesques entre 1977 i 1983. “El que més valoro és que aquestes cartes fan que t'adonis de les grans diferències de situació entre les persones –ens diu l'Estíbaliz–. Jo em vaig cartejar amb dues noies que em van explicar moltes coses del què passa allà, però del primer que et parlen és de la seva família. En canvi, per nosaltres, tot és jo, jo i jo. Som molt diferents, per això és un intercanvi que ens dóna molt a les dues parts”.

COMENÇAR PER ENTENDRE L'HISTÒRIA DELS DEMÉS

La guerra fratricida de Guatemala de més de 30 anys, durant la qual el terrorisme d'estat va torturar, assassinar i fer desaparèixer desenes de milers de persones, no és fàcil d'explicar ni a grans ni a petits. Ni tot el que va suposar per a les dones, els homes i els infants guatemalencs, malgrat els acords de pau firmats l'any 1996, sobretot per la població indígena de les zones rurals, amb la qual la repressió va ser especialment acarnissada. Precisament, van ser els camperols indígenes els qui van fer sortir tot això a la llum durant els anys 80 amb marxes i actes de protesta com el tancament a l'ambaixada espanyola. La resposta de la policia va ser incendiar l'ambaixada: hi va morir una trentena de persones. L'ambaixador espanyol, greument ferit, va ser un dels pocs supervivents. **Per sort també hi va haver un altre tipus de resposta per part de**

moviments solidaris de tot el món, com les Brigades Internacionals de Pau de Catalunya de les que formaven i formen part la Llum Mascaray i el Fermin Rodrigo, però encara avui la gent de Guatemala se'n ressent de tot això i viu amb especial preocupació l'actual remilitarització del país.

Cal conèixer la seva història per entendre com són i com viuen les persones, per entendre perquè a un mestre de les Escoles Primavera de l'Ixcán encara ara li pot costar tant posar-se a cantar: porten anys sense fer-ho a les Comunitats de Població en Resistència, fins hi tot als galls se'ls feia emmudir perquè el seu cant no delatés la posició de l'assentament. Quan això passava, sembrats i cases eren arrasades en una política de "terra cremada" l'objectiu de la qual era l'espoliació de les propietats i la massacre col·lectiva de la població indígena. **Començar per entendre el que és haver de desenvolupar-se enmig de tanta adversitat és el que van fer els i les alumnes de primer d'ESO del Daniel Blanxart abans d'escriure la primera carta a l'alumnat de les Escoles de Primavera de l'Ixcán durant el curs 2000-2001, quan la Llum hi va arribar com a mestra de castellà.** "Estàvem estudiant la correspondència postal – recorda la Llum– i jo els hi vaig preguntar amb qui s'acostumaven a escriure i va resultar que la carta que havien enviat més lluny era a les Canàries... Així va ser com se'm va ocórrer de proposar-los un intercanvi de cartes amb les Escoles Primavera de l'Ixcán, que ja ho havien fet amb altres escoles. Bona part dels ex-alumnat compromès és d'aquesta primera fornada".

TENIR CURA DEL QUÈ ES DIU I DE COM ES DIU

Avui les *Cartes Viatgeres* ja no són només un privilegi dels vora 125 alumnes dels primers cursos d'ESO de l'institut. La correspondència postal amb les Escoles Primavera de l'Ixcán s'ha fet extensiva de primer fins a quart d'ESO i forma part del Projecte d'Autonomia de Centre. **"És clar que això no vol dir res –puntualitza la Llum–. Hi ha cursos dels que en surten una bona colla d'alumnes engrescats i d'altres que no en surt ni un. Depèn de les ganes que hi posi cadascú, començant pels professorat. El problema és que amb els claustres i equips docents canviant contínuament, la gent no pot acabar fent-se seu el projecte".**

Per això, cada inici de curs, cal fer una presentació del projecte al professorat i alumnat nouvingut. Però amb això no n'hi ha prou per començar. "És molt important que en escriure les cartes es tingui cura del què es diu i de com es diu", insisteix la Llum. **De manera que el pas següent és fer una sèrie de xerrades per aproximar l'alumnat a la situació actual de Guatemala. Aquestes xerrades les prepara la Comissió de Solidaritat (formada per alumnes, ex-alumnes, AMPA, Equip Directiu, professorat i PAS), juntament amb l'associació Entrepobles, amb l'elaboració d'audiovisuals, power-points, exposicions, dinàmiques de joc...** L'objectiu també és fer entendre als nois i noies que la diferència de medi i situació de les persones i pobles intervé en la seva comunicació, com comprovaran quan comencin a escriure i rebre les cartes.

Les cartes són una bona manera per millorar l'expressió escrita i moltes altres coses. **"Ens hem d'esforçar amb el nostre castellà per ajudar-los a millorar el seu. Per tant, hem de tenir cura de l'ortografia, fer ús dels sinònims per evitar les repeticions... Amb aquesta excusa també fem una revisió del contingut –reconeix la Llum– per parar una mica els peus als *yo tengo, tengo y también tengo*".** En Fermin afegeix que les cartes d'aquí acostumen a anar plenes de referències al consumisme i a la diversió: "això no ha de caure gairebé bé ni a l'alumnat de Guatemala

ni a les seves famílies, per això els dos col·lectius docents (mestres d'aquí i d'allà) han de fer aquesta funció de mediació”.

EDUCANT LA SENSIBILITAT DE GRANS I PETITS

La primera carta serveix per establir les parelles que, durant els propers quatre anys, intercanviaran informació, experiències, sentiments, emocions... Això suposa tot un exercici d'equitat. “De la mateixa manera que a classe es treballa l'equitat entre els que porten marques i els que no poden, entre els qui tenen facilitats per aprendre i els qui tenen necessitats especials –continua en Fermin–, també cal buscar l'equitat amb els companys i companyes guatemalencs. Nosaltres podem ser més bons en castellà, però ells ens superen en esperit de comunitat”. L'Estíbaliz ho confirma: **“una de les primeres coses que em va preguntar la meua parella postal va ser ¿Y tú de que trabajas? Li va costar d'entendre que jo encara no treballava de res perquè ells de ben petits ja han de col·laborar amb l'economia familiar i les tasques comunitàries”**. De fet, ens explica en Fermin, els nois i noies de Guatemala pràcticament no tenen joventut: amb 14 o 15 anys passen de ser nens a formar una família, amb totes les responsabilitats que això comporta”.

L'intercanvi entre realitats tant diferents també permet incidir sobre la perspectiva de gènere. “Ho tenim en compte, no només des del llenguatge –ens comenta la Llum–. També parlem sobre el plus de dificultat que suposa ser dona, també allà, en situacions de tanta precarietat, parlem de com es fa el repartiment de les tasques comunitàries... Tot i que a les fotos que ens fan arribar es veuen nens i nenes escombrant l'aula. Allà cuiden molt, també, tot això de la co-educació perquè les dones estan molt organitzades i s'ocupen especialment de temes com l'alfabetització de les adultes”.

Posar-se al lloc de l'altre quan l'altre és tant diferent és un exercici difícil fins hi tot pels adults, pels mateixos professors. “Jo he arribat a sentir comentaris del tipus ‘pues si están tristes ¿por qué no les contamos chistes? –es dol la Llum–. No estan fets amb mala fe, però aquestes reaccions demostren les dificultats que tenim per tirar endavant un projecte així. Pels mestres més instal·lats en el sistema, iniciatives com aquesta fins hi tot poden arribar a resultar incòmodes: n'hi ha que han arribat a dir que la Llum el que fa és política (en el sentit peioratiu del terme). **L'excessiu personalisme és un dels gran perills d'aquestes propostes, que s'acabin veient com les coses de la Llum, quan darrera hi ha una Comissió de Solidaritat, tot un col·lectiu que és el que es mereix el reconeixement per la bona feina que fa, no només amb Guatemala, sinó també amb Palestina, El Sàhara o Haití.** De tota manera, per la majoria del professorat és una font de possibilitats per treballar el sentit crític i per entendre altres realitats que no ens acostumen a ensenyar”.

Les *Cartes Viatgeres* suposen, sense anar més lluny, una font de recursos per a les matèries que més les treballen, que són les de Castellà i Visual i Plàstica. “Quan a més a més hi ha sintonia amb els professorat de matèries com Literatura, Socials i Matemàtiques és perfecte; quan no, sempre et queden les hores de tutoria o trobes algú sensibilitzat amb el projecte”. **La Llum ens comenta que aquesta correspondència solidària és un recurs molt útil, també, pel Servei de Mediació o l'Aula d'Acollida: “en una escola inclusiva, cap estudiant hauria de quedar al marge ni d'això ni de cap dels projectes de centre”**. Ella, com a responsable de l'aula d'acollida del Daniel Blanxart, ha demanat la col·laboració d'ex-alumnes de l'institut perquè els ajudin a fer les seves *cartes viatgeres*.

APRENDRE A ESCOLTAR MÉS

Les Cartes Viatgeres de l'IES Daniel Blanxart han superat alguns dels obstacles insalvables per un intercanvi de correspondència amb el Sud com són les dificultats de comunicació. **“Això no és un problema per nosaltres perquè les cartes, fotos i material viatgen amb les diferents Delegacions solidàries Entrepobles-USTEC, amb les Brigades Internacionals de Pau o amb el personal d'Entrepobles fins al local que les Comunitats de Població en Resistència tenen a Ciutat de Guatemala...** Em preocupa més com podem satisfer les demandes que ens fan de recursos materials i humans pel que fa a les TIC i les TAC o l'anglès. En el període de guerra, persones que havien pogut accedir al món escolar de petites eren les que “feien de mestres”. Molt posteriorment, en la postguerra, van poder aconseguir l'homologació. En aquest procés, l'anglès va ser una de les matèries més dures a assolir. És un problema que també el vivim aquí a les aules d'acollida, una altra llengua més sumada a tot el que han d'integrar aquest alumnat un xic grandet”, apunta la Llum.

També preocupa el fet de no poder comptar amb un horari específic per a totes aquestes coses ni tampoc disposar de temps suficient per a preparar-les. “Les reunions de la Comissió duren res, la mitja hora de pati que l'hi podem dedicar cada setmana”, es lamenta l'Estibaliz. La Llum va més enllà: **“els equips directius s'hi haurien d'involucrar més i caldria un moviment d'insubmissió davant de la LEC. Si a l'escola les direccions es converteixen en gestors més que en coordinadores de la tasca educativa, anem malament perquè el món dels valors quedarà relegat al final de tot.** Els assumptes de solidaritat, justícia, pau i noviolència hauríem d'estar inclosos al Projecte de Centre, però no com un apèndix, sinó com una qüestió curricular reconeguda, explícita en el currículum de totes les assignatures, transversal, que visibilitzi el currículum ocult, com una més de les aportacions que ens regalen les intel·ligències múltiples... Però sobretot em preocupa aquesta societat, que està malalta”. Ara és l'Estibaliz qui fa un pas endavant: “estem malalts d'individualisme, tots amb MP3, MP4, MP5 a les orelles, amb les orelles ben tapades”.